

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การขอพระราชทานอภัยโทษ

สารพันปัญหากฎหมายฉบับนี้ใคร่ขอนำเสนอเกร็ดความรู้ทางกฎหมายที่กำลังเป็นที่กล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางในสังคมปัจจุบันเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษ แก่นักโทษในคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกรณีการยื่นฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ ให้แก่นักการเมือง หรือนักโทษที่ต้องคำพิพากษาของศาลถึงที่สุด ในคดีต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อให้ทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ฉบับนี้จึงใคร่ขอเสนอเรื่อง “หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอพระราชทานอภัยโทษ” ดังนี้

๑. ความหมายของการพระราชทานอภัยโทษ

การพระราชทานอภัยโทษ หมายถึง การที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทาน พระมหากรุณาธิคุณแก่นักโทษผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้รับโทษทางอาญา ให้ได้รับการยกโทษหรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา หรือลดโทษทั้งหมดหรือแต่บางส่วน การพระราชทานอภัยโทษจึงเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะในการพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณแก่นักโทษซึ่งต้องคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ลงโทษแล้วเท่านั้น โดยจะกระทำได้ต่อเมื่อมีผู้ร้องขอหรือถวายเรื่องราวต่อ พระมหากษัตริย์ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษนั้น ๆ ไม่ต้องรับโทษ หรือได้รับการลดโทษแต่เพียงบางส่วน ทั้งนี้ ผลของการพระราชทานอภัยโทษนั้น ไม่ทำให้สิทธิต่าง ๆ ที่ผู้ต้องโทษต้องสูญเสียไปเพราะคำพิพากษานั้นกลับคืนมาไม่

๒. ประเภทของการพระราชทานอภัยโทษ

ปัจจุบันนอกจากจะมีการบัญญัติกฎหมายเรื่องพระราชอำนาจในการ พระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ^๑ แล้ว ยังได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๗ ว่าด้วยการอภัยโทษ

^๑รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๑ “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจ ในการพระราชทานอภัยโทษ”.

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอพระราชทานอภัยโทษ

เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษตามมาตรา ๒๕๙ - ๒๖๗ ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ เป็น ๒ กรณี คือการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการเฉพาะราย และการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป

๒.๑ การขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการเฉพาะราย หมายถึง การขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล โดยการทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวหรือถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ ตามการถวายคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ส่วนจะได้รับพระราชทานอภัยโทษหรือไม่เพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับพระบรมราชวินิจฉัยขององค์พระมหากษัตริย์

ทั้งนี้ การขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการเฉพาะรายนั้น กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับบุคคลผู้มีสิทธิทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษ ระยะเวลาในการทูลเกล้าฯ ขั้นตอนของการทูลเกล้าฯ ตลอดจนของหลักฐานที่จะต้องใช้ในการทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษ ไว้ดังนี้

๒.๑.๑ บุคคลผู้มีสิทธิทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวหรือถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการเฉพาะราย ได้แก่

๑) ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใด ๆ หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น บิดา มารดา บุตร หรือคู่สมรส เป็นผู้ทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวหรือถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระมหากษัตริย์เมื่อคดีถึงที่สุดแล้วโดยจะยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ก็ได้^๑

๒) กรณีผู้ถวายเรื่องราวซึ่งต้องจำคุกอยู่ในเรือนจำจะยื่นเรื่องราวต่อพ่อดีหรือผู้บัญชาการเรือนจำก็ได้ เมื่อได้รับเรื่องราวแล้วให้พ่อดีหรือผู้บัญชาการเรือนจำออกใบรับให้แก่ผู้ยื่นเรื่องราวแล้วให้ส่งเรื่องไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม^๒

๓) ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดถวายเรื่องราว ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษานั้นก็ได้ โดยจะดำเนินการได้ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วเช่นกัน^๓

๒.๑.๒ กำหนดระยะเวลาในการทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษ
กำหนดระยะเวลาในการยื่นทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ถ้าเป็นผู้ต้องโทษกรณีทั่วไปจะไม่มีกำหนดระยะเวลาในการที่จะทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวหรือถวายฎีกาสามารถยื่นได้ทันทีนับตั้งแต่คดีถึงที่สุดเป็นต้นไป แต่ถ้าเป็นกรณีผู้ต้องโทษประหารชีวิต

^๑ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๕๙.

^๒ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๖๐.

^๓ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๖๑.

จะต้องยื่นภายใน ๖๐ วันนับแต่คดีถึงที่สุด เนื่องจากหากไม่มีการถวายเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ก็จะมีการบังคับโทษ โดยการประหารชีวิตผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิตนั้นทันที^๕ ทั้งนี้ กรณีการขอพระราชทานอภัยโทษอย่างอื่น ซึ่งมีใช้โทษประหารชีวิตนั้น ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงยกเรื่องราวหรือยกฎีกามาครั้งหนึ่งแล้วจะยื่นใหม่อีกไม่ได้จนกว่าจะพ้น ๒ ปี นับแต่วันที่ถูกยกเรื่องราวหรือยกฎีกาครั้งก่อน^๖

อนึ่ง ในการทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวหรือถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีหน้าที่ถวายเรื่องราวหรือฎีกาต่อพระมหากษัตริย์พร้อมทั้งถวายความเห็นสมควรพระราชทานอภัยโทษหรือไม่ เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงทราบเรื่องแล้วจะทรงวินิจฉัยว่าสมควรพระราชทานอภัยโทษให้หรือไม่ประการใด ซึ่งอาจเป็นการพระราชทานอภัยโทษให้ทั้งหมดโดยปล่อยตัวไป หรือพระราชทานอภัยโทษให้เป็นบางส่วน เช่น ลดโทษจากประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิตหรือลดโทษจากกำหนดระยะเวลาต้องโทษเดิมลง

๒.๑.๓ ขั้นตอนในการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการเฉพาะราย

ผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องสามารถทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวหรือถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษผ่านเรือนจำหรือทัณฑสถาน กระทรวงยุติธรรม สำนักราชเลขาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ หรือสถานทูต (กรณีนักโทษเป็นชาวต่างประเทศ) และเมื่อมีการทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวหรือถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษแล้ว การที่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษหรือไม่เพียงใดนั้น ต้องเป็นไปตามเงื่อนไข กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษในระยะเวลาที่ระบุไว้ตามหลักเกณฑ์ก่อนและต้องมีความประพฤติที่ดีโดยจะต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาการพระราชทานการอภัยโทษ ซึ่งทางกรมราชทัณฑ์จะเป็นฝ่ายเลขานุการดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริง และเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เพื่อทำความเห็นประกอบการทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวหรือถวายฎีกา เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยต่อไป

ในกรณีที่เรือนจำหรือทัณฑสถานได้รับเรื่องราวทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษของผู้ต้องขังหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ว เรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นก็จะดำเนินการสอบสวนเรื่องราวทูลเกล้าฯ เพื่อรวบรวมเอกสารหลักฐานให้แล้วเสร็จ

^๕ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๖๒.

^๖ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๖๔.

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอพระราชทานอภัยโทษ

และส่งเอกสารหลักฐานดังกล่าวไปยังกรมราชทัณฑ์เพื่อประกอบการพิจารณา เมื่อกรมราชทัณฑ์ได้รับเรื่องราวทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษจากเรือนจำหรือทัณฑสถานแล้ว กรมราชทัณฑ์จะดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) ตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องราวหรือฎีกา คำพิพากษาหมายจำคุก หมายลดโทษ เอกสารประกอบเรื่องราวว่าถูกต้องตามระเบียบหรือไม่ หากไม่ถูกต้องจะจัดส่งกลับไปยังเรือนจำหรือทัณฑสถาน เพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง

๒) กรณีมีปัญหาต้องขอทราบข้อเท็จจริง ประวัติการกระทำผิดหรือรายละเอียดบางประการเกี่ยวกับนักโทษ จะต้องประสานงานไปยังเรือนจำหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถานีตำรวจภูธรท้องที่หรือศาล เป็นต้น

๓) ในรายที่เป็นนักโทษความผิดคดีอาญาเสพติดให้โทษ ต้องขอทราบข้อมูลประวัติการกระทำผิดไปยังสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาทุกราย

๔) สรุปย่อเรื่องราวหรือฎีกา และคำพิพากษาในคดีของนักโทษเด็ดขาดรายนั้น ๆ

๕) ประมวลเรื่องราวหรือฎีกาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมายและเหตุผลที่จะถวายความเห็นขึ้นไปตามลำดับชั้น จนถึงกระทรวงยุติธรรม เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมพิจารณาให้ความเห็นแล้ว จะเสนอเรื่องเพื่อให้นายกรัฐมนตรีนำความขึ้นกราบบังคมทูลฯ ต่อไป

๖) เมื่อทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยในเรื่องราวหรือฎีกาที่ทูลเกล้าฯ ถวายนั้นเป็นประการใด กรมราชทัณฑ์จะแจ้งให้เรือนจำหรือทัณฑสถานทราบเพื่อแจ้งผู้ถวายเรื่องราวหรือฎีกา และบันทึกรับทราบไว้เป็นหลักฐานต่อไป และ

๗) กรณีนักโทษซึ่งต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิตก็จะต้องดำเนินการโดยนัยเดียวกันกับการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลดังกล่าวมาแล้ว หากพระมหากษัตริย์ทรงยกเรื่องราวหรือฎีกา กล่าวคือ ไม่พระราชทานอภัยโทษให้กรมราชทัณฑ์แจ้งเรือนจำให้บังคับโทษประหารชีวิตกับนักโทษรายนั้นโดยไม่ชักช้า

๒.๑.๔ หลักฐานที่ต้องใช้ในการขอพระราชทานอภัยโทษ

๑) สำเนาคำพิพากษาทุกชั้นศาลที่ปรากฏและรับรองสำเนาถูกต้องโดยจำศาล

๒) บันทึกความเห็นแพทย์หรือจิตแพทย์ กรณีนักโทษอ้างปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ

๓) เอกสารประกอบอื่น ๆ (ถ้ามี) เช่น

- หนังสือรับรองความประพฤติจากผู้นำชุมชนหรือเจ้าหน้าที่
- เอกสารประกอบคุณงามความดีตามที่ได้อ้าง
- สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน

ของผู้ต้องขังและผู้ที่เกี่ยวข้อง

แผนผังขั้นตอนการขอพระราชทานอภัยโทษเฉพาะราย

๒.๒ การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป หมายถึง การที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษเด็ดขาดทุกคนโดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นเป็นการสมควรถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษ^๗ ซึ่งทางราชการจะเป็นผู้ดำเนินการให้แก่ผู้ต้องโทษทุกชั้นตอน โดยผู้นั้นมีต้องดำเนินการใด ๆ เลย อนึ่ง การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนี้มักจะเกิดขึ้นในวโรกาสมหามงคลต่าง ๆ เช่น เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก หรือพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก เป็นต้น

ส่วนหลักเกณฑ์การได้รับพระราชทานอภัยโทษของนักโทษเด็ดขาดผู้ใด จะได้รับพระราชทานอภัยโทษเท่าใดนั้น รายละเอียดจะกำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษที่ตราขึ้นในแต่ละครั้ง ซึ่งมีหลักเกณฑ์อยู่ ๓ ประการ คือการได้รับพระราชทานอภัยโทษให้ปล่อยตัว การได้รับพระราชทานอภัยโทษให้ลดโทษ และการไม่ได้รับพระราชทานอภัยโทษ

อนึ่ง การขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้นจะมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษ ขึ้นตอนในการขอพระราชทานอภัยโทษ ตลอดจนหลักฐานที่จะต้องใช้ในการขอพระราชทานอภัยโทษในลักษณะเช่นเดียวกับกรณีการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการเฉพาะราย

๓. ผลของการพระราชทานอภัยโทษ

ผลของการพระราชทานอภัยโทษนั้น อาจแยกพิจารณาได้เป็น ๒ กรณี คือ

๑) ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษเด็ดขาดโดยปราศจากเงื่อนไขกฎหมายห้ามมิให้บังคับโทษนั้น กล่าวคือ ถ้าบังคับโทษไปบ้างแล้วก็ให้หยุดการบังคับโทษทันที หรือถ้าเป็นกรณีที่ได้รับโทษปรับและได้ชำระค่าปรับไปแล้ว ก็ให้คืนค่าปรับนั้นทั้งหมดแก่ผู้ขอพระราชทานอภัยโทษนั้น

๒) กรณีที่การอภัยโทษนั้นเป็นแต่เพียงเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาหรือลดโทษ ถ้ายังมีโทษเหลืออยู่ภายหลังที่ได้รับการอภัยโทษแล้วก็ให้บังคับเฉพาะโทษที่เหลืออยู่นั้นต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล^๘

ทั้งนี้ ผลของการได้รับพระราชทานอภัยโทษนั้นหาทำให้สิทธิต่าง ๆ ที่ต้องสูญเสียไปเพราะคำพิพากษากลับคืนมาไม่ และการได้รับพระราชทานอภัยโทษนั้นไม่เป็นเหตุให้ผู้ได้รับโทษพ้นจากความรับผิดชอบในการต้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือค่าทดแทนตามคำพิพากษาไม่ นอกจากนี้ หากผู้ที่ได้รับพระราชทานอภัยโทษ

^๗ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๖๑ ทวิ.

^๘ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๖๕.

เนื่องจากการกระทำความผิดอย่างหนึ่งถูกฟ้องว่ากระทำความผิดอีกอย่างหนึ่งการได้รับอภัยโทษนั้นย่อมไม่ตัดอำนาจศาลที่จะเพิ่มโทษหรือไม่รอกการลงอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยการกระทำความผิดหลายครั้งไม่ซ้ำหลายหรือว่าด้วยการลงอาญาแต่ประการใด

๔. สรุป

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ เป็นพระราชอำนาจเด็ดขาดสมบูรณ์ซึ่งมีที่มาหรือรากฐานตามโบราณราชประเพณี และตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญอันเป็นการแสดงถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ไทยมาตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งในปัจจุบันก็ได้มีการกำหนดขั้นตอนและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจกันขึ้นหนึ่งโดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ว่าบุคคลผู้ต้องโทษนั้นสมควรที่จะได้รับการอภัยโทษหรือไม่ ก่อนที่จะนำขึ้นทูลเกล้าฯ อันจะเป็นการช่วยลดพระราชภาระในการวินิจฉัยซึ่งบุคคลผู้มีสิทธิในการขอพระราชทานอภัยโทษนั้น สามารถใช้ช่องทางนี้ในการขอความเป็นธรรมเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ตนเองได้กลับคืนสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตามแม้ประชาชนจะเป็นผู้มีสิทธิในการขอพระราชทานอภัยโทษ แต่ก็จำเป็นต้องพิจารณาความเหมาะสมด้วยและการจะได้รับพระราชทานอภัยโทษหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับพระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์เป็นการเฉพาะ

บรรณานุกรม

- บวรศักดิ์ อวรรณโณ, พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ, <http://guru.sanook.com/encyclopedia>
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ, วารสารวิชาการปกครอง ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน). ๒๕๕๒.
- เอกสารสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการพระราชทานอภัยโทษ” คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๒.
- <http://www.correct.go.th/popchan/>
- <http://www.correct.go.th/copsong/to-petition.htm>
- http://www.matichon.co.th/matichon/view_news.php?newsid